Ecclesia. Studia z Dziejów Wielkopolski t. 13 (2018)
doi: 10.14746/e.2018.13.7

MIECZYSŁAW MIKOŁAJCZAK
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
Wydział Teologiczny

„Wdzięczność jest pamięcią serca”[1] – reminiscencje w 100. rocznicę urodzin Księdza Profesora Mariana Wolniewicza

1. Proemium

Dusza ludzka jest nieprzeniknionym darem Boga, udzielonym człowiekowi w akcie stwórczym. Człowiek jest stworzony na obraz i podobieństwo Boże. Najważniejszym i najpiękniejszym pragnieniem ludzkim jest tęsknota za miłością. Człowiek kocha i pragnie być kochany, a jego tęsknota za miłością jest nieuświadomioną tęsknotą za Bogiem („Bóg jest miłością” – 1 J 4,8b).

Dzięki duszy nieśmiertelnej człowiek ma rozum i wolną wolę, o których uświęcanie winien się troszczyć. Pragnieniem ludzkim jest dostąpienie zbawienia po trudach życia. Dokonuje się to jedynie dzięki wierze, która jest udzielonym nam przez Boga darem i łaską. Moc wiary i siła człowieka wynika z odwiecznego słowa Bożego, pomimo iż „ludzka rzeczywistość wydaje się przeczyć temu twierdzeniu”[2] (por. J 6,62; Rz 10,16). Słowo Boże ma kształtować i uświęcać naszą duszę. Jest dla nas pożyteczne, poucza nas, przekonuje, kształtuje w nas poczucie sprawiedliwości, abyśmy stawali się coraz bardziej mili Bogu i ludziom podczas naszej doczesnej pielgrzymki z Jezusem Chrystusem w Jego jednym, świętym, powszechnym i katolickim Kościele (por. 2 Tm 3,16; oraz zob. *Credo*).

Dla każdego człowieka zbawienie uobecnia się za sprawą Bożej łaski. Dokonuje się to mocą opatrzności Bożej czuwającej nad nami i nad losami całego

[1] Sentencja autorstwa Jeana Massieu.

[2] S. Gądecki, *Arcybiskup Metropolita Poznański Dr Stanisław Gądecki, na Jubileusz Księdza Profesora Mariana Wolniewicza*, [w:] *Scriptura Sacra Posnaniensis. Opuscula Mariano Wolniewicz Octogenario Dedicata*, Poznań 2002, s. 10.

świata. Zbawienia doświadczamy i odczuwamy je – myśląc sercem – szczególnie dzięki poznawaniu i pojmowaniu słowa Bożego.

Jedynemu Bogu jesteśmy wdzięczni za wielu przewodników, dzięki którym możemy zrozumieć i pokochać Jego słowo. Pragniemy żyć zamysłem Bożym, w czym pomaga nam zrozumienie właściwego sensu Jego przesłania. Przekazując słowo Boże i pouczając o nim, należy zadbać, by nie dolewano tak wiele wody do wina, aby ono nie znikło[3].

Wśród licznych przewodników prowadzących nas do prawdy Bożej objawionej w Biblii był Ksiądz Profesor Marian Wolniewicz. W 2019 roku przypadnie 100. rocznica jego urodzin; miną także 44 lata od wydania *Biblii poznańskiej*, w której przygotowanie był czynnie zaangażowany.

2. W 100-lecie urodzin Księdza Profesora Mariana Wolniewicza

Ksiądz Profesor Marian Wolniewicz[4] urodził się dnia 8 stycznia 1919 r. w Boguszynie (w powiecie Jarocin), w rodzinie inteligenckiej, jako syn zawodowego oficera Wojska Polskiego. Rzetelne wykształcenie zdobywał między innymi w Gimnazjum św. Marii Magdaleny w Poznaniu.

Naukę kontynuował w Arcybiskupich Seminariach Duchownych w Gnieźnie i Poznaniu oraz w Wyższym Seminarium Duchownym Pallotynów w Ołtarzewie, a następnie w Wyższym Seminarium w Sandomierzu. Po święceniach kapłańskich (7 maja 1944) został inkardynowany do archidiecezji poznańskiej.

Posługę kapłańską rozpoczął jako wikariusz korepetytor w parafii św. Mikołaja w Lesznie. Następnie przez dwa lata posługiwał duszpastersko jako wikariusz–katecheta w Liceum im. I.J. Paderewskiego w Poznaniu.

W roku 1948 rozpoczął studia uzupełniające na Katolickim Uniwersytecie Lubelskim, które ukończył laurem doktora teologii. Następnie uzyskał habilitację z zakresu nauk biblijnych na Papieskim Wydziale Teologicznym w Krakowie.

Ksiądz Profesor Marian Wolniewicz dzięki rozległej wiedzy z powodzeniem pełnił posługę dydaktyczno-formacyjną. Jako wykładowca i wychowawca formował umysły i sumienia kolejnych pokoleń przyszłych kapłanów i świeckich. Na licznych uczelniach katolickich pracował jako profesor nauk biblijnych. W pierwszej kolejności należy wymienić Arcybiskupie Seminarium Duchowne w Poznaniu, dalej Wyższe Seminarium Duchowne Chrystusowców w Poznaniu; był też zatrudniony na Papieskim Wydziale Teolo-

[3] Por. tamże, s. 10.

[4] Por. M. Wolniewicz, *Autobiografia*, [w:] *Scriptura Sacra Posnaniensis*, s. 253-333.

gicznym w Poznaniu, w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie oraz na Wydziale Teologicznym Towarzystwa Jezusowego Bobolanum. Ksiądz Profesor Wolniewicz był także honorowym kapelanem papieskim.

W jego bogatym dorobku naukowym na szczególną uwagę zasługują przekłady Pisma Świętego z języka greckiego, szczególnie Nowy Testament w *Biblii poznańskiej* (1974/1975) oraz Dzieje Apostolskie – w *Biblii Tysiąclecia* (1965). Znaczący jest również jego wkład w popularyzację znajomości Biblii oraz opracowanie historii jej wydań w Polsce[5].

3. *Bibia poznańska* – to już czterdzieści cztery lata

W roku 2019 miną 44 lata od opublikowania kompletnego przekładu *Biblii poznańskiej*, w której wydanie Ksiądz Profesor Wolniewicz był zaangażowany całym sercem. *Biblia poznańska* ukazała się jako *Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu w przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami*, według kanonu katolickiego w języku polskim.

Jednakże edycję tę poprzedziły wcześniejsze wieloletnie przygotowania rozpoczęte przez Księdza Profesora Aleksego Klawka. W roku 1960 zainicjował on utworzenie Zespołu Redakcyjnego *Biblii poznańskiej*[6]. Po rezygnacji ks. Klawka na czele zespołu tłumaczy Nowego Testamentu stanął ks. Wolniewicz.

Biblia poznańska to wierna translacja hebrajskich i greckich tekstów źródłowych. Podczas jej przygotowywania wykorzystano również teksty krytyczne *Biblii Tysiąclecia* oraz uwzględniono wiele innych różnych wariantów tekstów źródłowych[7]. Dla twórców przekładu najważniejsza była wierność źródłom; piękno i kunszt języka polskiego znalazły się na drugim planie. Tłumaczenie to jest wierne tradycji, dokonano go zgodnie z zasadami translatoryki katolickiej.

Należy dodać, że wśród wszystkich przekładów Pisma Świętego *Biblię poznańską* wyróżniają liczne i obszerne przypisy. Ich charakter jest zróżnico-

---

[5] *Studium Pisma św. w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu w latach 1835--1939* (1969); *Katechizm religii katolickiej* (1968, współautor); *Dzieje Bożego Objawienia* (1968, współautor); *Współczesna biblistyka polska* (1972, autorstwo i red.); *Ze stołu Słowa Bożego* (1972, współautor); *Pismo św. Nowego Testamentu* (*Biblia Poznańska*) (1975); redakcja i przekład Ewangelii, wiele wydań; *Les sciences bibliques en Pologne après la guerre 1945-1970* (1974, współautor, red.); *Zanim otworzysz Biblię* (1981, współautor, red.); *W kręgu Nowego Przymierza* (1985); *Ojczyzna Jezusa* (1986); *Wczoraj i dzisiaj Biblii* (1994).

[6] Podczas tych prac związany był z Uniwersytetem Jagiellońskim w Krakowie.

[7] Podstawa to manuskrypty i niektóre rękopisy z Qumran. Niektóre teksty Starego Testamentu są cytowane i przytaczane z oryginału hebrajskiego oraz z LXX.

wany ze względu na duży krąg tłumaczy i komentatorów edytowanego tekstu[8].

Tekst *Biblii poznańskiej* umożliwia interpretowanie słowa Bożego mimo świadomości naszych ludzkich ograniczeń. Jeszcze raz pragnę podkreślić, że niekwestionowaną zaletą tego przekładu jest rozstrzyganie wszelkich wątpliwości związanych z tłumaczeniem jedynie w świetle tekstów źródłowych. Uwzględnia on szczególną wagę sensu wyrazowego tekstów, ich gatunki literackie oraz kontekst, co jest zgodne z Konstytucją dogmatyczną o objawieniu Bożym *Dei verbum* Soboru Watykańskiego II[9]. W przypadku trudniejszych fragmentów wątpliwości są wyjaśniane za pomocą tekstów paralelnych.

4. „Wdzięczność jest pamięcią serca"

Publikacja *Biblii poznańskiej* była znaczącym wydarzeniem w życiu Kościoła. Można powiedzieć, że miała charakter przełomowy i że dokonała się pod natchnieniem Ducha Świętego. Wpływ na nią miały konstytucje i dekrety Soboru Watykańskiego II oraz kolejne synody i dogmaty Kościoła katolickiego.

Chociaż każdy przekład Biblii jest jej interpretacją, to jednak należy podkreślić, że *Biblia poznańska* wiernie oddaje sens słowa Bożego (podczas tłumaczenia uwzględniono nawet idiomy oraz rozmaite niuanse językowe). Z uwagi na niezwykłą troskę o zgodność z oryginałem, jaką przejawiali autorzy tłumaczenia poszczególnych ksiąg, *Biblia poznańska* ułatwia zgłębianie orędzia Bożego, chroni przed samowolnym wyjaśnianiem tekstów natchnio-

---

[8] *Księga Rodzaju*, *Wyjścia*, *Kapłańska*, *Liczb*, *Powtórzonego Prawa* (ks. Michał Peter); *Księga Jozuego*, 1-*2 Kronik*, *Rut* (ks. Stanisław Stańczyk); *Księga Sędziów* (ks. Witold Gronkowski); *1-2 Samuela* (ks. Zbigniew Kaznowski); *1-2 Królewska*, *Ezechiela*, *Daniela* (ks. Józef Homerski); *Księga Ezdrasza*, *Nehemiasza*, *Tobiasza*, *Judyty*, *Estery*, *Przysłów*, *Pieśni nad Pieśniami*, *Koheleta*, *Barucha*; *1-2 Machabejska*, *Mądrości* (ks. Władysław Smereka); *Księga Psalmów (1-100)*, *Ozeasza*, *Joela*, *Amosa*, *Abdiasza*, *Jonasza*, *Micheasza*, *Nahuma*, *Habakuka*, *Sofoniasza*, *Aggeusza*, *Zachariasza*, *Malachiasza* (ks. Konrad Marklowski); *Księga Psalmów (101-150)* – (o. Michał Stolarczyk); *Księga Hioba* (ks. Stanisław Grzybek); *Księga Mądrości Syracha* (ks. Stanisław Potocki); *Księga Izajasza*, *Jeremiasza*, *Lamentacje*, *List Jakuba*, *1-2 List Piotra*, *List Judy* (ks. Bernard Wodecki); *Ewangelia według Mateusza*, *Ewangelia według Marka*, *Ewangelia według Łukasza*, *Ewangelia według Jana* (ks. Marian Wolniewicz); *Dzieje Apostolskie* (bp Roman Andrzejewski; ks. Franciszek Jóźwiak); *List do Rzymian*, *List do Galatów* (ks. Edward Szymanek); *1-2 List do Koryntian* (ks. Janusz Czerski); *List do Efezjan*, *List do Filipian*, *List do Kolosan*, *List do Filemona* (ks. Jan Kanty Pytel); *1-2 List do Tesaloniczan* (o. Damian Szojda); *1-2 List do Tymoteusza*, *List do Tytusa* (ks. Tadeusz Szczurek); *List do Hebrajczyków* (o. Józef Wiesław Rosłon); *1-2-3 List Jana* (ks. Józef Kudasiewicz); *Apokalipsa Jana* (o. Augustyn Jankowski).

[9] Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym *Dei verbum*, [w:] Sobór Watykański II, *Konstytucje, dekrety, deklaracje*, Poznań 2002, pkt 12.

nych, przed czym przestrzegał już św. Piotr (2 P 3,14-16). Służy też inkulturacji słowa Bożego, umożliwia jego skuteczną recepcję w sferze religijnej, naukowej, kulturowej, a nawet medialnej, o co zabiegali kolejni papieże.

Należy podkreślić, że znacząca część recepcji *Biblii poznańskiej* dokonywała się dzięki wykorzystywaniu jej jako tekst wprowadzający do modlitwy, a także podczas rozmaitych działań pastoralno-katechetycznych. Jest to zgodne z Chrystusowym wezwaniem do głoszenia Ewangelii, a także z nauczaniem Pawła VI zawartym w Adhortacji apostolskiej *Evangelii nuntiandi*[10].

Wydanie *Biblii poznańskiej* wspierał Stefan Kardynał Wyszyński zarówno od strony materialnej, jak i poprzez modlitwę. Zachęcał też do głębszego poznania Chrystusa, a przez Niego – samego Boga Ojca, do czego przyczyniać się miało czytanie Pisma Świętego. Kardynał Wyszyński był świadomy tego, że projekt *Biblii poznańskiej* będzie służył temu, co św. Paweł określa jako *fides ex auditu* (wiara ze słuchania)[11]. Edycję *Biblii poznańskiej* śmiało można nazwać wydarzeniem historiozbawczym w polskim Kościele, ponieważ była wyrazem szczególnej troski o umocnienie w głębokiej i żywej wierze Ludu Bożego w dobie komunizmu.

Deo gratias – za *Biblię poznańską*.

"GRATITUDE IS A MEMORY OF THE HEART" – REMINISCENCES ON THE 100TH BIRTH ANNIVERSARY OF REVEREND PROFESSOR MARIAN WOLNIEWICZ

Summary

The article remembers Father Marian Wolniewicz, who distinguished himself in the history of the Church in Poland and was for many years connected with Greater Poland. His didactic-formative activity is recalled, and special attention is drawn to his translatory work, which culminated in the carefully edited so-called Poznań Bible.

Słowa kluczowe: ks. Marian Wolniewicz, Biblia poznańska, działalność dydaktyczno-formacyjna

Keys words: Father Marian Wolniewicz, The Poznań Bible, didactic-formative activity

---

[10] Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*,

[11] Por. Rz 10,17: „wiara rodzi się z tego, co się słyszy, a jest tym słowo Chrystusa" *in caritate perficitur* (do udoskonalenia w miłości).

BIBLIOGRAFIA

ŹRÓDŁA

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. W przekładzie z języków oryginalnych ze wstępami i komentarzami, red. M. Peter (Stary Testament), M. Wolniewicz (Nowy Testament), wyd. 2 poprawione, t. I: Poznań 1982, t. II: Poznań 1984, t. III: Poznań 1987.

DOKUMENTY PAPIEŻY

Benedykt XVI, Encyklika: *Deus caritas est*, Wrocław 2005.
Benedykt XVI, Encyklika *Spe salvi*, Radom 2007.
Benedykt XVI, *Caritas in veritate*, Wrocław 2009.
Benedykt XVI, Adhortacja apostolska *Verbum Domini*, Kraków 2010.
Benedykt XVI, List apostolski *Porta fidei*, Wrocław 2012.
Franciszek, *Lumen fidei*, Kraków 2013.
Franciszek, Adhortacja apostolska *Evangelii gaudium*, Poznań 2013.
Franciszek, Encyklika *Laudato si'*, Wrocław 2015.
Franciszek, Adhortacja apostolska *Amoris laetitia*, Kraków 2016.
Jan Paweł II, Encyklika *Dives in misericordia*, Poznań 1980.
Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Familiaris consortio*, Częstochowa 1987.
Jan Paweł II, Encyklika *Fides et ratio*, Katowice 1998.
Paweł VI, Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, https://opoka.org.pl/biblioteka/W/WP/pawel_vi/adhortacje/evangelii_nuntiandi.html [dostęp: 30.11.2018].

LITERATURA PRZEDMIOTU

Gądecki S., *Arcybiskup Metropolita Poznański Dr Stanisław Gądecki, na Jubileusz Księdza Profesora Mariana Wolniewicza*, w: *Scriptura Sacra Posnaniensis. Opuscula Mariano Wolniewicz Octogenario Dedicata*, Poznań 2002, s. 9-11.
Wolniewicz M., *Studium Pisma św. w Arcybiskupim Seminarium Duchownym w Poznaniu w latach 1835-1939* , Sprawy Biblijne, z. 22, Poznań–Warszawa–Lublin 1969.
Wolniewicz M. (współautor), *Katechizm religii katolickiej*, t. 1-2, Poznań 1968.
Wolniewicz M. (współautor), *Dzieje Bożego objawienia*. Praca zbiorowa, Poznań 1968.
Wolniewicz M. (autorstwo i redakcja), *Współczesna biblistyka polska 1945-1970*. Praca zbiorowa pod red. J. Łacha i ..., Warszawa 1972: (cz. 1: *Ósmy Kongres Biblistów Polskich*, s. 1-232; cz. 2: *Powojenna biblistyka polska*, s. 233-502).
Wolniewicz M. (współautor), *Ze stołu Słowa Bożego. Komentarze do trzyletniego cyklu czytań mszalnych.* Praca zbiorowa, Poznań 1972.
Wolniewicz M. (współautor i redakcja), *Les sciences bibliques en Pologne après la guerre 1945--1970. Travail collectif sous la redaction de l'abbé ...* (trad. Irena Szalay, Marcel Sztafrowski), Varsovie 1974.
Wolniewicz M. (współredakcja), *Zanim otworzysz Biblię.* Praca zbiorowa pod red. Michała Petera (Stary Testament) i ... (Nowy Testament), Poznań 1981.
Wolniewicz M. *W kręgu Nowego Przymierza*, Poznań 1985.
Wolniewicz M., *Ojczyzna Jezusa. Kraj, ludzie i dzień powszedni*, Katowice 1986.
Wolniewicz M., *Wczoraj i dzisiaj Biblii. (O tekście Pisma Świętego)*, Radiowa Katecheza Biblijna t. 1, Gniezno 1994.
Wolniewicz M., *Autobiografia*, w: *Scriptura Sacra Posnaniensis. Opuscula Mariano Wolniewicz Octogenario Dedicata*, Poznań 2002, s. 253-333.